

dnevnik vapijućeg romanopisca

Judita Šalgo: TRAG KOČENJA, Književna zajednica Novog Sada, 1987.

simon grabovac

1. 1. UVOD

U Novom Sadu, već petnaest a možda i dvadeset godina, svedoci smo stvaranja jedne posebne literature, koju bih ja, dok naši teoretičari ne ovaploste neki čvršći termin, nazvao poredičnom literaturom. Kamen temeljac ovoj pojavi je postavio, ako nije neko drugi, Branko Andrić sa svojom već klasičnom knjižicom »Ja sam mamin mali seksualac«. Posle tog veoma, za literaturu, značajnog čina počeli su sa svih strana da stižu dobrovoljni prilozi. Ali za sada u tu gradevinu ugradili (žrtvali) su se samo određeni pojedinci: Vujica Rešin Tucić, Đorđe Sudarski Red, Boško Ivković, Ivan Kocijančić, delimično Vojislav Despotov, Milorad Grujić, A. Tišma i na kraju konačno i Judita Šalgo. Njio je pošlo za rukom teli sa knjižicom tzv. romanom »Trag kočenja«. Osnov celokupne ove književnosti je porodica a ona je i njena svrha. Sve ono što su problemi savremene porodice: frustracije, kompleksi, svade, afirmacija roditelja, dece, konsultacija porodice o bitnim književnim problemima; sve to skupa i pojedinačno nalazi pogodno tle u ovom, izrazio bih se malo slobodnije, književnom pravcu. Sveukupna ta problematika saopštava nam se, naravno, kroz pesnički subjekt ili narratora.

1. 2. RAZRADA: ROMAN IGRACKA

Na samom kraju uvodnog dela koji Šalgo zove PREDROMAN saopštava nam se i ovo: *Tu će se (u knjižari) kazem sebi, iz obilja mlake, hranljive hartije ispliti i moj roman. Moj prvi, elementarni, jednočelijski roman.* Ovaj eksplicitni i precizni iziskaz naveden je da bi ilustroval pismo Judite Šalgo, koje je bitno obeleženo metafizikom i u sebi nužno sadrži i vrednosne implikacije. Narrator je kako se vidi iz romana dugo tragač za junakom i kada je bio na dobrom putu:

... napisavši »odmiče drumom« značu: na dobrom sam putu, to je to, počelo je; znači kada smo očekivali razvijanje tkiva romana u narratatoru se odmah pojavio strah: »A možda to i neće biti to: prvi strah od nečega uvek se javlja kao samo to nešto; možda će to, dakle, biti samo moj strah od dela koji će mi se učiniti kao delo same, a navikavanje na strahu kao ovladanje delom.« Izgleda da je ovaj mnogopomnjan strah bio poguban po narratatoru; jer tragajući za junakom on je na kraju stigao samo do lika.

Saopštavajući nam ideje o svom romanu, njegovim likovima, pojavi narratatora u romanu, sugestivno, nas uvodeći u roman i na kraju, podstičući nam mišljenja svojih bližnjih o romanu: narratator je htio da i čitaoci do kraja pristanu na igru i počnu da se bave romanom. Ali što se, bar mene tiče, od toga nema ništa. Jer ovde se ne radi o romanu nego o igri sa nekim mogućim romanom. Eventualno, ovo je dnevnik vapijućeg romanopisca. Narrator se ponaša kao starmalo dete koje spoznава sve mogućnosti i kombinacije jedne igre istovremeno sve mogućnosti i kombinacije. Tako smo dobili nešto što je u stalnoj intenciji da bude roman (ta reč se mnogo pomije) i nekolike reminiscencije o romanu (kon. i uopš.) kao i elementarnu realizaciju jednog od davnopoznatih načina pisanja teksta. Kako je nesigurnost narratatora velika u igru treba uesti i eksperiment koji stvar poznaju do tančina i koji će svojim

autoritetom (Mirković, Dimovska, Tišma) obezbediti ne samo status tekstu nego i njegov završetak. Mada, moramo i to priznati, i njima nije baš jasno o čemu se radi. Ali u ovo je otvoreno delo, do kraja.

1. 3. ZAKLJUČAK

Jedna od teorijskih postavki postmodernizma je da umetničko delo ne oblači, interpretira ili oponaša stvarnost nego je ono dopuna stvarnosti. Izgleda da je Šalgo doslovno shvatila ovu postavku. Čvoršna ideja romana je simulacija života sestre i oca narratora i njegovo stalno sučeljavanje, usudio bih se reći kontrapunktiranje sa životom likova iz narratoreve okoline. A narratova okolina je knjižara. Tako su ti likovi kako bi narrat rekao papirnati. Životnost sestri, oca i sinu daje lažna dokumentarnost. Neke vizije, slike, scene, opisi i zapažanja uspevaju svojom lepotom da uhvate čitaoca, ali kada se »roman« završi ostaje utisak »nedorečenosti« i šematizma. Možda bi taj šematizam bio produktivniji da je kontrapunktiranje radikalnije a likovi rafiniraniji. Ovakvo Životić je siv, sestra nedorečena, otac čvrst i požrtvovan. Ostale da i ne pominjem.

1. 4. DOPUNA

Ovo nije kritika ovo je deo »romana«, jer sve što »čitaoci kažu deo je romana«.

sudbine atomskih istraživanja

Robert Jung: SVETLIJE OD HILJADU SUNACA, Narodna knjiga, Beograd, 1987.

panković vladan

U godini u kojoj je proslavljenog stogodišnjica rođenja Ervina Šredingera, oca fundamentalne jednačine dinamičkih zakonitosti atoma i njegovih konstituenata, u kojoj je obeležena dvestogodišnjica smrti Rudera Boškovića čija je genijalna intuicija vodila ka modernoj spoznaji strukture mikro sveta, i u kojoj je, nažalost, preminuo poslednji iz plejade tvoraca savremenе kvantne teorije, Lui de Broli, objavljeno je u biblioteci Grifon, Narodne knjige iz Beograda, u prevodu Nade i Stanimira Arsenijevića, delo Roberta Junga, »Svetlje od hiljadu sunaca«. Knjiga je, i pored manjih štamparskih grešaka, odlično tehnički opremljena, a satelitski snimak nuklearne elektrane u Černobilu održan na njenom omotu i koricama, uz naslov i podnaslov (»Sudbine atomskih istraživača«), sugerise čitaocu karakter njenog sadržaja prezentovanog na više od četiri stotine stranica.

Autor dela, Robert Jung, je po profesionalnom obrazovanju (koje obuhvata studije filozofije i psihologije, kao i doktorat iz istorije) istoričar, a sama knjiga bavi se onim delom istorije moderne fizike koji zauzima jedno od centralnih mesta istorije čovečanstva, preciznije, istorijom otkrića nuklearne i termonuklearne bombe, čiji su glavni dogadjaji i akteri i danas malo poznati ne samo široj javnosti, nego i diplomiranim fizicarima (na čijim je studijskim kursevima istorija fizike, uglavnom, zanemarena). Implicitno prisutna sumnja da Jung, kao ne-fizičar, neće uspeti da shvati suštinu problema, lišena je medutim realne osnove. To jest, kako navodi sam autor: »Drugi prigovor koji sam čuo bio je da ja, kao neko ko ne pripada »porodici atomskih fizicara«, neću nikako moći da shvativam stvarnu istoriju. Možda je to tako i bilo u početku mojih istraživanja. Medutim, što sam više ulazio u tu problematiku, to su mi sve jasniji bivali lici i istorijski odnosi tih ljudi, čak se ispostavilo da ja u stvari imam bolji pregled celokupnog toka sudbine jedne naročito važne i uticajne grupe koja mi je povjeravala svoje dozivljaje i poglede nego većinu njenih pojedinaca.«) Od naucnika, atomista, sa kojima se Jung konsultovao pišući svoje delo, mogu se navesti tek neki (kompletan spisak dat je, inače, na kraju knjige u autorovoj zahvalnici), Bor, Gerlah, Han, Hajzenberg, Stras-

man, Vajczeker, Žolio-Kiri, Born, Friš, Pajerls, Infeld, Huterman, Pauli, Alvarez, Bete, Fajnman, Gamov, Kompton, Gudsmi, Openhajmer, Scillard, Teler, Viner, Vinger, Fermi, Zommerfeld, itd., čija imena dovoljno svedoče o autentičnosti i istorijskoj vrednosti podataka koje je Jung koristio kao gradu za svoju knjigu. »Oni su« — nastavlja dalje Jung — »naime — osim veoma malo izuzetaka — mogli da sagledaju samo sopstveni ideo u dogadaju dok je hroničar imao celokupan pregled na osnovu svog saznanja o bezbrojnim pojedinostima, o povezanosti rezultata, i njihovom uticaju jednih na druge — koji je učesnicima često bio nepoznat. Samoga, Jung je pripadao širokom krugu liberalno i orijentisanih intelektualaca koji su nakon pobjede nacizma i dolaska Hitlera na vlast, iz Nemačke emigrirali na zapad i ubrzao postali svedoci ne samo kataklizme drugog svetskog rata, nego i apokaliptičnog posleratnog perioda blokovske hladnoratovske konfrontacije staljinističkog totalitarizma s jedne, i antikomunističke imperialističke historije s druge strane, nad kojom je lebdela avet te otkrivenog nuklearnog oružja. Tako je on i na osnovu sopstvenog iskustva mogao verno da dočara atmosferu sveta i vremena u kom je živeo i da s pravom digne svoj glas protiv njege moralne izopačenosti.

»Svetlje od hiljadu sunaca« nije, medutim, delo koje se bavi isključivo činjeničnom i suvremenom istoriografijom. Ono predstavlja materalnu superpoziciju fizike, istorije, književnosti i umetnosti. Evo šta o njegovom nastanku kaže sam Jung. »Pri samom kraju moje prve posete američkom atomskom gradu Los Alamosu, a to je bilo avgusta 1949. godine, lični potresni doživljaj ispričao mi je naučnik evropskog porekla, koji već godinama živi тамо, i to nenadano, neposredno pred polazak autobusa. »Čudnovato je i ne mogu da shvatim«, rekao je, »u mладости sam uvek težio za istinom, slobodom i mirom. Sudbina me je, medutim, upravo dovela ovamo gde mi je ograničena sloboda kretanja. Istina, koju sam pokušavao da otkrijem, ostala je iza zatvorenih gvozdjenih vrata, a moj rad je, na kraju krajeva, posvećen izgradnji užasnog ratnog oružja. Kakva protivrečност sudbine!« Otada sam neprestano razmišljam o životnom putu svakog atomiste, pa